

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
РІВНЕНСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ГУМАНІТАРНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Актуальні проблеми вітчизняної та всесвітньої історії

**Збірник наукових праць
Рівненського державного гуманітарного університету**

**Випуск 31
Книга 2**

Рівне – 2019

УДК 94(477) + 94 (100)

А 43

ББК 63.3 (4Укр)

Актуальні проблеми вітчизняної та всесвітньої історії : Зб. наук. пр. Рівнен. держ. гуманіт. ун-ту. Вип. 31. Кн. 2. Рівне: РДГУ, 2019. 187 с.

РЕДАКЦІЙНА КОЛЕГІЯ

Головний редактор:

Постоловський Руслан – кандидат історичних наук, професор, член-кореспондент Міжнародної слов'янської академії наук (м. Рівне)

Заступник головного редактора:

Шелюк Людмила – кандидат історичних наук, професор (м. Рівне)

Відповідальний редактор:

Шеретюк Валерій – кандидат історичних наук, доцент (м. Рівне)

Редакційна рада:

Давидюк Руслана – доктор історичних наук, професор (м. Рівне)

Жарна Криштоф – доктор хабілітований в галузі історії, професор (м. Жешув, Республіка Польща)

Киридон Алла – доктор історичних наук, професор (м. Київ)

Троян Сергій – доктор історичних наук, професор (м. Київ)

Фісанов Володимир – доктор історичних наук, професор (м. Чернівці)

Шугаєва Людмила – доктор філософських наук, професор (м. Рівне)

Члени редколегії:

Галуха Любова – кандидат історичних наук, доцент (м. Рівне)

Жилюк Сергій – доктор історичних наук, професор (м. Остріг)

Майзнер Роберт – доктор хабілітований в галузі історії, професор (м. Ченстохова, Республіка Польща)

Соммер Ханна – доктор гуманітарних наук в галузі соціології, професор (м. Жешув, Республіка Польща)

Степанков Валерій – доктор історичних наук, професор (м. Кам'янець-Подільський)

Стоколос Надія – доктор історичних наук, професор (м. Рівне)

Чухліб Тарас – доктор історичних наук, провідний науковий співробітник (м. Київ)

Швецова-Водка Галина – доктор історичних наук, професор (м. Рівне)

Шеретюк Руслана – доктор історичних наук, професор (м. Рівне)

Друкується за рішенням Вченої Ради Рівненського державного гуманітарного університету, протокол № 10 від 28 листопада 2019 р.

**Свідоцтво про державну реєстрацію друкованого засобу масової інформації:
Серія КВ №15857-4329Р**

Згідно наказу Міністерства освіти і науки України «Про державну реєстрацію періодичних видань» часопис «Актуальні проблеми вітчизняної та всесвітньої історії» визнано фаховим виданням у галузі історичних наук (наказ № 820 від 11.07.2016 р.)

ISSN 2519-1942

Адреса редакції: 33027, м. Рівне, вул. Пластова, 31,
Факультет історії, політології та міжнародних відносин РДГУ,
isf_rdgu@ukr.net
<http://fipmv.rv.ua/>

© Рівненський державний гуманітарний університет, 2019

References

1. Bahanov K.O. Metodichnij posibnik z istoriyi Ukrayini. 7 klas. Tradiciyi ta innovaciyi u navchanni istoriyi v shkoli. Kyiv: Geneza, 2001. 296 s.: il.
2. Bahanov K.O. Laboratorno-praktichni roboti z istoriyi Ukrayini (metodichnij posibnik dlya vchiteliv). Kyiv: Geneza, 1996. 208 s.
3. Bahanov K.O. Innovacijni sistemi, tehnologiyi ta modeli navchannya istoriyi v shkoli: monografiya. Zaporizhzhya: Prosvita, 2000. 160 s.
4. Bahanov K.O. Tradiciyi ta innovaciyi v navchanni istoriyi v shkoli: Didaktichnij slovnik-dovidnik. Zaporizhzhya: Prosvita, 2002. 108 s.: il.
5. Bojko O.D. Istoriya Ukrayini. Testi. Zapitannya. Zavidannya. Kyiv: Vidav. centr «Akademiya», 1998. 256 s.
6. Buharkina M.Yu. Rozrobotka obuchayushego proekta. Moskva, 2013.
7. Vigotskij L.S. Pedagogicheskaya psihologiya. Moskva, 2001.
8. Dyachenko V.K. Sotrudnichestvo v obuchenii. O kollektivnom sposobe uchebnoj raboty. Moskva: Prosveshenie, 2001.
9. Gevorgyan G.A. Teoriya i metodika istoriyi ta suspilstvoznavstva. Ch. 1. Navchalno-metodichnij posibnik. Redakcijnij centr AAGPU, 2011.
10. Istoriya Ukrayini vid najdavnishih chasiv do pochatku HH st.: Zapitannya. Vidpovidi. Metodichni rekomendaciyi / M.G. Taranenko, F.L. Levitas. Kyiv: Magistr-S, 1999. 160 s.
11. Mirziev Sh.M. Obespechenie verhovenstva zakona i interesov cheloveka – garantiya razvitiya gosudarstva. Tashkent, 2017.
12. Pahomova N.Yu. Navchalni proekti: yih mozhlivosti. *Vchitel*. 2004. № 4.
13. Smirnov S.G. Zadachnik po istorii srednih vekov: Dlya srednih uchebnyh zavedenij. 2-e izd., pererab. i dop. Moskva: MIROS – Mezhdunar. otnosheniya, 1995. 288 s.: il.
14. Suchasnij uchitel ta suchasnij urok (metodichni rekomendaciyi shodo vivchennya istoriyi Ukrayini ta vsesvitnoyi istoriyi v shkoli): ukladach Levitas F.L. 2-e vidannya, stereotipne. Kyiv: KMIUV imeni B.Grinchenska, 2002. 15 s.

УДК 94:315.362(477),«196/198»

ВИВЧЕННЯ АКТУАЛЬНИХ ПИТАНЬ ВСЕСВІТНЬОЇ ІСТОРИЇ ЗА ДОПОМОГОЮ КРЕАТИВНИХ ЗАВДАНЬ

Ірина Бондар

Рівненський державний гуманітарний університет (Рівне, Україна)

e-mail:centuarea16@ukr.net

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-2005-8141>

Робота присвячена проблемі вивчення актуальних проблем всесвітньої історії у процесі навчання. Метою дослідження є теоретичне обґрунтування доцільності застосування креативних завдань як засобу вивчення питань суперечливої та контрверсійної історії в окресленні методичних особливостей цього процесу.

Автор презентує приклади креативних завдань щодо розгляду актуальних проблем всесвітньої історії, використання яких сприяє досягненню головного результату освіти – набуття компетентностей як важливого фактору розвитку успішної особистості учня.

У статті робиться акцент на необхідності використання широкого кола джерел для формування досвіду самостійного вивчення історичних документів, критичного ставлення до нової інформації, розвитку пізнавальної активності та самостійності мислення учнів у процесі вивчення історії.

Автор проводить аналіз креативних завдань, процес виконання яких сприяє розвитку самостійності та критичності мислення, стійкості до невизначеності, гнучкості у вирішенні актуальних історичних проблем, що забезпечує глибоке осмислення вивченню історії.

Ключові слова: актуальні проблеми, всесвітня історія, компетентність, креативні завдання.

Iryna Bondar. STUDY OF ACTUAL PROBLEMS OF THE WORLD HISTORY ON THE BASIS OF CREATIVE TASKS

The article presents some problems of modern education such as the teaching controversial question of World history. The author outlines and in theory grounds application of creative tasks as to the means of forming of competence on the lessons of World History. The author defines the pedagogical aspects of forming of the ability to determine the strategy of solving educational problems.

The article presents examples of creative tasks that ensure the effectiveness of the learning process. In carrying out these tasks, the following training activities are envisaged: independent transfer of knowledge and skills that have already been learned to a new situation; seeing a new problem in a normal situation; vision of the new feature of the object; search for an alternative solution or solution; combining known solutions in a new situation. A characteristic feature of these tasks is their uniqueness and subjectivity. The creative tasks are developmental, varied in content and form, meet the learning goals, aimed at forming competencies. The tasks can be performed both individually and by group work of students in World history lessons.

On the basis of the analysis, the author determines the need to study various historical documents. The use of a wide range of sources in educational work provides a "new" reading of history in the study of different in nature historical documents (official documents and views of historians, eyewitness accounts, excerpts from fiction, memoirs, press materials), visual sources (paintings, cartoons, photos, figures), statistics, historical maps, tables, charts, and more.

The article is devoted to the methodological features of efficiency of this process.

Key words: actual problems, world history, competence, creative tasks.

Постановка проблеми. Вивчення окремих проблем соціального, економічного, політичного та культурного життя суспільства носять суперечливий, а, іноді, й драгливий характер. У певному сенсі, ці проблеми є дискусійними, що пояснюється не лише появою новітніх досліджень, академічними протиріччями, а і їх здатністю збурювати протистояння у суспільстві, породжувати упередження. Розгляд питань суперечливої та контроверсійної історії відповідає найважливішим вимогам сучасної історичної освіти.

Наукова новизна полягає в теоретичному обґрунтуванні доцільності застосування креативних завдань як засобу вивчення актуальних проблем всесвітньої історії, в окресленні методичних особливостей їх застосування на уроках всесвітньої історії.

Виклад основного матеріалу. Реалізація концептуальних завдань національної освіти актуалізувала дискурс щодо пошуку і впровадження ефективних методів вивчення і викладання історії, головне завдання якої є

формування особистості учнів через долучення їх до загальнолюдських цінностей, що є основою культурного та морального вдосконалення. Така роль шкільної історичної освіти випливає з універсальності історії як науки, об'єктом вивчення якої є різноманітність фактів, які мали місце на всьому життєвому шляху людства.

Наразі, загальноновизнаним стає перехід від системи викладання історії з центральною постаттю вчителя до іншого підходу – де він спрямовує і допомагає учням, зіставляючи різні погляди на поворотні події історії, вивчати окремі історичні проблеми. Це сприяє розвитку самостійності їх мислення, зростанню творчій активності.

Зазначене суголосне з цивілізаційним та культурологічним методологічними підходами до вивчення та викладання історії, дотримання яких є обов'язковим, відповідно до вимог Державного стандарту базової і повної загальної середньої освіти та чинних програм всесвітньої історії [6; 11].

Підкреслимо, що у процесі навчання виявляється певний діалектичний взаємозв'язок між змістом, що вивчається, і розвитком особистості учня: зміст, що підлягає засвоєнню, з одного боку, вимагає високого рівня розумової діяльності, а з іншого, – спрямований на їх розвиток. Ефективність даного процесу, на наш погляд, великою мірою залежить від організаційних форм і методів навчання та, особливо, від творчого спрямування на розвиток креативного потенціалу особистості.

Відповідно цим орієнтирам добираються необхідні методи та прийоми навчання, розробляються пізнавальні завдання, які спонукають учнів до виконання тих чи інших дій, внаслідок яких досягається головний результат освіти – набуття компетентностей як важливого фактору розвитку успішної особистості, здатної оперувати набутими знаннями та вміннями у своїй діяльності, розв'язувати проблеми, що виникають, швидко приймати рішення в умовах глобальних змін і викликів.

Такий підхід відповідає вимогам оновлених програм з всесвітньої історії, що скеровують роботу вчителя на організацію навчання з орієнтацією на формування компетентностей, зокрема, на створення навчальних ситуацій, які спонукають учнів до самостійного здобуття інформації, її аналізу та узагальнення, оволодіння суспільним досвідом і, як наслідок, забезпечують соціальну активність особистості, її спрямованість на творчу діяльність [3, 6, 11]. Ми вважаємо, що перераховані здатності школярів формуються за допомогою креативних завдань, які забезпечать найефективніше використання змісту певної теми для розвитку мотивів, характерологічних особливостей, умінь і психічних процесів, які їх обумовлюють.

Зупинимося детальніше на розгляді цих завдань. У психолого-педагогічній літературі сформульовано поняття «креативне завдання», розв'язок якого відображає рівень творчої самореалізації учнів (матеріалізація задуму інших, самостійна розробка задуму, здійснення самостійного формулювання умов завдань задуму його розв'язок) [5, 10].

Під час виконання цих завдань передбачаються наступні процедури навчальної діяльності: самостійне перенесення знань та умінь, що були вже засвоєні раніше, в нову ситуацію; бачення нової проблеми у звичайній ситуації;

бачення нової функції об'єкта; пошук альтернативи рішення або способу рішення; комбінування відомих способів рішення у новій ситуації. Такий підхід набуває особливої актуальності у процесі вивчення шкільного курсу всесвітньої історії, так як застосування креативних завдань, з одного боку, направлене на творче опрацювання змісту навчального предмету, з іншого – на забезпечення набуття особистістю здатності продукувати ідеї та стратегії, приймати «непрості» рішення і відповіді на складні запитання.

Узагальнюючи, зазначимо, що характерною рисою цих завдань є їх унікальність і суб'єктивність, що полягає у неможливості однозначного їх рішення, в силу історичної ситуації, розгляд якої репрезентує різні суспільні позиції та погляди (умови креативних завдань) та протиріччя між ресурсами нагромадженого суб'єктом досвіду для їх розв'язку.

У процесі конструювання креативних завдань, кожне з яких може бути реалізоване по-різному в залежності від змістового наповнення курсу, окреслених дидактичних цілей та за певних психолого-педагогічних умов, необхідно враховувати:

- відповідність цілями навчання;
- спрямованість на формування ключових та предметних компетентностей, вироблення в учнів комплексу загально-навчальних і спеціальних умінь та навичок;
- креативні завдання повинні носити розвивальний характер, бути різноманітними за змістом і формою, передбачати як індивідуальну, так і групову роботу учнів з їх розв'язку.

Зазначимо також, важливість предметно-інформаційної забезпеченості як процесу розробки завдань, так і їх розгляду.

Аналіз досліджень з методики викладання історії засвідчує, що вчені вказують на значення інформації, що характеризується повнотою та різноманітністю, для ефективності процесу розвитку історичного мислення та формування знань з предмету. Нові підходи у роботі з інформацією у процесі вивчення історії відображені у працях вітчизняних і російських дослідників: К.О. Баханова, Л.В. Задорожної, Т.В. Ладиченко, О.П. Мокрогуза, Ю.Л. Троїцького та інших [1; 4; 8; 9; 14]. Вчені зазначають необхідність використання широкого кола джерел для формування досвіду самостійного вивчення історичних документів, критичного ставлення до нової інформації, розвитку пізнавальної активності та самостійності мислення. Розробляючи практичні аспекти викладання історії, зарубіжні вчені К.Галлагер, В.Курилів, Р.Страдлінг вказують на особливості використання широкого кола джерел вивчення, комунікаційних та інформаційних технологій у процесі вивчення історії з метою формування вміння самостійного пошуку, переконливої аргументації, критичного аналізу [2; 7; 12; 13].

Як стверджують дослідники, ефективно впливає на розвиток історичного мислення учнів активне використання різноманітних засобів навчання: дидактичних матеріалів, першочергово, різних за характером історичних документів (офіційні документи та погляди істориків, свідчення очевидців, уривки з художньої літератури, мемуари, матеріали преси), візуальні джерела (картини, карикатури, фотографії, малюнки), статистичні дані, історичні карти, таблиці, схеми тощо.

Останнім часом розробляється питання використання сучасних інформаційних ресурсів у навчанні історії: освітніх веб-сайтів, навчальних і розвивальних соціальних мереж. Дослідники розглядають їх як засоби отримання, опрацювання, зберігання і подання інформації, що, з одного боку, полегшують зусилля вчителів з підготовки та проведення уроків, а з іншого – зменшують зусилля учнів під час навчальної діяльності (раціональне використання часу на самостійне опрацювання учнями різноманітних за характером історичних документів та інших дидактичних матеріалів). Широко використовуються інформаційні ресурси для підготовки учнями презентацій з історії, віртуальних екскурсій, інфографіки тощо.

Використання широкого кола джерел для розробки креативних завдань і для їх розв'язку учнями забезпечує «нове» прочитання історії за умов залучення до вивчення документів, що відображають:

- наслідки впливу політичних, економічних, соціальних, культурних процесів на життя людей (побут, уподобання, погляди тощо);
- позиції переможця і переможеного, різних соціальних, культурних, ідейних, та ідеологічних груп;
- осмислення подій з точки зору перспектив (національної, регіональної, європейської);
- розвиток національної історії на тлі подій та явищ європейської та світової історії.

Розглянемо приклади креативних завдань щодо розгляду актуальних проблем всесвітньої історії:

- зроби на свій лад (пояснюють вислови, дають визначення явищу, що вивчається, формулюючи власне ставлення до даного судження, явища; моделюють ситуацію з відомим фіналом, закінчують відповідно ситуації «незакінчену оповідь»);
- сформулюй закономірність, правило;
- образ (придумати та відтворити за допомогою словесних та наочних засобів образ історичного діяча);
- емпатія (подумки «прожити» етапи розвитку події, явища, описати свої почуття);
- створити словесний або письмовий продукт у різних формах і жанрах: інтерв'ю, реклама, допис у словнику, газетний допис, історичне оповідання, діалог з історичним персонажем, або кількома особами; написати вірш, нарис, прислів'я приказок, тощо);
- складання (скласти словник, кросворд, вікторину, розробити сценарій, завдання для іншого учня, родовід, написати сценарію фільму);
- виготовлення (виготовити модель, макет, газету, портфолію, відеофільм, фоторепортаж);
- розробити навчальний посібник (логічно-структурні схеми, алгоритми, пам'ятки, комп'ютерні програми; провести урок у ролі вчителя).

Варіанти пропонованих завдань сприяє розвитку в учнів комплексу умінь, що забезпечують формування здатності визначати стратегію розв'язку навчальних проблем:

1) уміння розглядати об'єкти (події, процеси історичного характеру) з різних точок зору, відійти від буденного, стереотипного усталеного погляду на явища, що вивчаються, вирізняти протиріччя, встановлювати співвідношення, аналогії тощо;

2) уміння наполегливо добувати інформацію, самостійно працювати з нею, оцінювати її характер, виявляти в ній суперечності, упередженість, непереконливість;

3) уміння у роботі з інформацією застосовувати прийоми аглютинації, аналогії, акцентування, типізації, що формують нестандартний підхід до розв'язку завдань;

4) уміння аналізувати історичний досвід та власний життєвий досвід, співставляти життєві цінності та пріоритети, виявляти особистісне ставлення до того, що вивчається;

5) відхід від стандартних алгоритмів підходів у розв'язанні задач через:

а) знаходження нового у формулюванні проблеми або задачі;

б) формулювання проблемних запитань («Якщо б, то.....?», «Щоб було.....?» тощо);

в) аналіз подій, діяльності з різних позицій, інколи протилежних;

г) завдання на зразок «Висловити ...», «Від імені ...» «З позиції...» тощо;

д) знаходження аналогій (знаходження ключових аспектів за подібністю чи відмінністю);

ж) відмова від звичних стереотипних поглядів на рішення проблем;

з) будь-яку навчальну проблему розглядати з чотирьох позицій:

– на основі фактів;

– критично оцінюючи ситуацію;

– орієнтуючись тільки на конструктивний підхід;

– на основі власного інтуїтивного припущення.

Зазначимо, що уміння застосовувати прийоми, способи розв'язку креативних завдань, набуття здатності визначати стратегію розв'язку навчальних проблем забезпечують краще розуміння учнями динаміки подій на певному відрізку історії, прогнозованих і непередбачених наслідків політичних, економічних процесів, військових операцій тощо.

Універсальність креативних завдань полягає у можливості їх застосовування на різних етапах вивчення питань суперечливої та контроверсійної історії: безпосередньо для ознайомлення учнів з теоретичним матеріалом, на етапі узагальнення та систематизації знань, для перевірки рівня засвоєння знань історичних фактів, понять, знань історичних зв'язків тощо.

Отже, виконання креативних завдань забезпечує розвиток самостійності та критичності мислення, стійкості до невизначеності, гнучкості у вирішенні актуальних історичних проблем, що сприяє як глибокому осмисленому вивченню історії, так і розвитку особистості учня, який здатний не тільки застосовувати на практиці знання, уміння, навички та досвід способів діяльності, але й приймати оригінальні, нестандартні рішення в ситуаціях, що виникають в умовах глобальних соціокультурних змін і викликів.

Джерела та література

1. Баханов К.О. Навчання історії в школі: інноваційні аспекти / К.О. Баханов. Харків: Основа, 2005. 125 с.
2. Галлагер К. Викладання історії в контексті сприяння демократичним цінностям і терпимості (викладання і вивчення історії в школі) / К.Галлахер. Київ: Право, 1998. 48 с.
3. Державний стандарт базової і повної загальної середньої освіти [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/1392-2011-%DO%BF> (6.08.2017). – Назва з екрану.
4. Задорожна Л.В. Історичні документи як основа побудови пізнавальних завдань. *Історія в школах України*. 2002. № 2. С. 35–39.
5. Козленко В.Н. Проблема креативності личности. *Психологія творчества* / Под ред. АЛ. Пономарева. Москва: Наука, 1990. С. 131–148.
6. Концепція реалізації державної політики у сфері реформування загальної середньої освіти «Нова українська школа» на період до 2029 року школі [Електронний ресурс]: Режим доступу: https://osvita.ua/legislation/Ser_osv/54258/. Назва з екрана.
7. Курилів В.І. Методика викладання історії: [навч. посібник]. Харків; Торонто: ТОВ Вид-во «Ранок», 2008. 256 с.
8. Ладиченко Т. Нові методи вивчення історії у багатокультурному суспільстві. *Історія в школах України*. 2008. № 11–12. С. 9–11.
9. Мокрогуз О. Методичні засади використання мультимедійної презентації. *Історія в сучасній школі*. 2012. № 4. С. 35–38.
10. Моляко В.А. Психологія рішення школьниками творческих задач. Київ: Рад.шк., 1983. 94 с.
11. Навчальні програми для 10–11 класів [Електронний ресурс]: Режим доступу: <https://mon.gov.ua/ua/osvita/zagalna-serednya-osvita/navchalni-programi/navchalni-programi-dlya-10-11-klasiv/>. Назва з екрана.
12. Страдлінг Р. Багаторакурсність у викладанні історії: посібник для вчителя [Електронний ресурс]. Видавництво Ради Європи, 2009. 65 с. Режим доступу: <http://www.uk.x-pdf.ru/5istoriya/272360-1-bagatorakursnist-vikladanni-istorii-posibnik-dlya-vchitelya-doktor-robert-stradlin-multiperspectivity-history-teach.php> (24.09.2018). Назва з екрану.
13. Страдлінг Р. Викладання історії Європи ХХ ст. / Р. Страдлінг [Електронний ресурс]: Режим доступу: <http://eu.prostir.ua/library/8081/html> (6.08.2017). Назва з екрану.
14. Троицкий Ю.Л. Self-history, или Историю пишут дети/Ю.Л. Троицкий //Коммуникативная педагогика: от «школы знания» к «школе понимания»: материалы науч.-практ. конф., 28-29 марта 2003 года, г. Новосибирск / Новосибир. гос. пед. ун-т [и др.; редкол.: Ю.Л. Троицкий (отв. ред.) и др.]. – Новосибирск : [б. и.], 2004. – С. 20–32.

References

1. Bakhanov K.O. Navchannya istoriyi v shkoli: innovacijni aspekti / K.O. Bakhanov. Kh. : Osnova, 2005. 125 s.
2. Gallager K. Vikladannya istoriyi v konteksti spriyannya demokraticnim czinnostyam i terpimosti (vikladannya i vivchennya istoriyi v shkoli). K.: Pravo, 1998. 48 s.
3. Derzhavnij standart bazovoyi i povnoyizagalnoyi serednoyiosviti [Elektronnij resurs]. – Rezhim dostupu: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/1392-2011-%DO%BF> (6.08.2017). – Nazva z ekranu.
4. Zadorozhna L.V. Istorichni dokumenti yak osnova pobudovi piznavalnikh zavdan. *Istoriyav shkolakh Ukrayini*. 2002. № 2. S. 35–39.
5. Kozlenko V.N. Problema kreativnosti lichnosti. *Psikhologiya tvorchestva* / Podred. AL. Ponomareva. M.: Nauka, 1990. s. 131–148.
6. Konczepczyia realizacziyi derzhavnoyi politiki u sferi reformuvannya Zagalnoyi serednoyi osviti "Nova ukrayinska shkola" na period do 2029 roku shkoli [Elektronnij resurs] / Rezhim dostupu : https://osvita.ua/legislation/Ser_osv/54258/. – Nazva z ekrana.
7. Kuriliv V.I. Metodika vikladannya istoriyi: [navch. posibnik]. Kh.; Toronto: TOV Vid-vo «Ranok», 2008. 256 s.

8. Ladichenko T. Novi metodi vivchennya istoriyi u bagatokul`turnomu suspilstvi. *I`stori`ya v shkolakh Ukrayini*. 2008. № 11–12. S. 9–11.
9. Mokroguz O. Metodichni zasady vikoristannya multimedijnoyi prezentaciyi. *Istoriya v suchasnij shkoli*. 2012. № 4. S. 35–38.
10. Molyako V.A. Psikhologiya resheniya shkolnikami tvorcheskikh zadach. K: Rad. shk., 1983. 94 s.
11. Navchalni programi dlya 10–11 klasiv [Elektronnij resurs]: Rezhim dostupu: <https://mon.gov.ua/ua/osvita/zagalna-serednya-osvita/navchalni-programi/navchalni-programi-dlya-10-11-klasiv/>. Nazva z ekrana.
12. Stradling R. Bagatorakursnist u vikladanni istoriyi: posibnik dlya vchitelya [Elektronnij resurs] / Robert Stradling. Vidavnicztvo Radi Yevropi, 2009. 65 s. Rezhim dostupu: <http://www.uk.x-pdf.ru/5istoriya/272360-1-bagatorakursnist-vikladanni-istorii-posibnik-dlya-vchitelya-doktor-robert-stradlin-multiperspectivity-history-teach.php> (24.09.2018). Nazva z ekranu.
13. Stradling R. Vikladannya istoriyi Yevropi XX st. / R. Stradling [Elektronnij resurs]. – Rezhim dostupu : <http://eu.prostir.ua/library/8081/html> (6.08.2017). Nazva z ekranu.
14. Troiczkiy Yu.L. Self-history, ili Istoriyu pishut deti/Yu.L. Troiczkiy//Kommunikativnaya pedagogika: ot «shkolyznaniya» k «shkoleponimaniya»: materialy nauch.-prakt. konf., 28-29 marta 2003 goda, g. Novosibirsk / Novosib. gos. ped. un-t [i dr.; redkol.: Yu.L. Troiczkiy (otv. red.) i dr.]. – Novosibirsk : [b. i.], 2004. S. 20–32.

ЗМІСТ

РОЗДІЛ 1 ІСТОРІЯ УКРАЇНИ

<i>Мартинчук Світлана</i> НОРМАТИВНО-ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ПРОМИСЛОВОГО ВИРОБНИЦТВА У ВОЛИНСЬКІЙ ГУБЕРНІЇ	3
<i>Ткаченко Галина</i> ЖІНОЧИЙ РУХ В ГАЛИЧИНІ В ДРУГІЙ ПОЛОВИНІ ХІХ – НА ПОЧАТКУ ХХ СТОЛІТТЯ	13
<i>Марчук Олександр</i> ДІЯЛЬНІСТЬ МІНІСТЕРСТВА ОСВІТИ УНР У РІВНОМУ (КІНЕЦЬ БЕРЕЗНЯ – ПОЧАТОК ТРАВНЯ 1919 р.)	21
<i>Яблонська Діана</i> МИХАЙЛО ВАСИЛЬОВИЧ КУРНЕВИЧ: НАУКОВО-ПЕДАГОГІЧНА І ГРОМАДСЬКА ДІЯЛЬНІСТЬ В КАМ'ЯНЕЦЬ-ПОДІЛЬСЬКОМУ ІНО	30
<i>Ляшкович Тетяна</i> ВІЙСЬКОВО-САНІТАРНІ ПОТЯГИ: ОРГАНІЗАЦІЯ РОБОТИ І НАДАННЯ МЕДИЧНОЇ ДОПОМОГИ ЗБРОЙНИМ СИЛАМ УНР У 1919 р. ..	39
<i>Ляшкович Роман</i> ВІЙСЬКОВІ МОБІЛІЗАЦІЇ НА ПРОСКУРІВЩИНІ ВОСЕНИ 1920 р.: ОРГАНІЗАЦІЯ, ХІД, НАСЛІДКИ	47
<i>Півоварчук Віталій, Харитон Інеса</i> МОТИВАЦІЯ ВСТУПУ ЖІНОК ДО ЛАВ ОУН ТА УПА	54
<i>Доброчинська Валентина</i> ПОЧАТКОВЕ ШКІЛЬНИЦТВО В РЕЙХСКОМІСАРИАТІ «УКРАЇНА» (1941–1944 рр.) (НА ПРИКЛАДІ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДІВ РІВНОГО)	61
<i>Михальчук Роман</i> НАЦИСТСЬКА ПРОПАГАНДА В М. РІВНЕ ПІД ЧАС НІМЕЦЬКОЇ ОКУПАЦІЇ (1941–1944 рр.)	69
<i>Ліннік Юрій</i> ТЕНДЕНЦІЇ СОЦІАЛЬНОЇ МОБІЛЬНОСТІ В СУЧАСНІЙ УКРАЇНІ	79

РОЗДІЛ 2 ВСЕСВІТНЯ ІСТОРІЯ І МІЖНАРОДНІ ВІДНОСИНИ

- Шамсутдинова-Лебедюк Тетяна, Шамсутдинов Баходир*
ТИМУР ТА ЗОЛОТА ОРДА 85
- Озимчук Олег, Дорошук Сергій*
ОСОБЛИВОСТІ АРХЕОЛОГІЧНОЇ ТИПОЛОГІЇ
РАНЬОСЕРЕДНЬОВІЧНИХ СКАНДИНАВСЬКИХ МЕЧІВ 93
- Плюта Наталія*
ФАШОДСЬКИЙ ІНЦИДЕНТ – КУЛЬМІНАЦІЯ
БРИТАНО-ФРАНЦУЗЬКОЇ БОРОТЬБИ ЗА КОЛОНІАЛЬНЕ
ПАНУВАННЯ В АФРИЦІ 102
- Клімчук Юрій*
ПАМ'ЯТНІ МІСЦЯ ПРО УКРАЇНЦІВ – УЧАСНИКІВ
ІТАЛІЙСЬКОГО РУХУ ОПОРУ В РОКИ ДРУГОЇ СВІТОВОЇ ВІЙНИ:
ЗА ПІДСУМКАМИ СТУДІЙ ОСТАННЬОГО ЧАСУ 111

РОЗДІЛ 3 ІСТОРИКО-КРАЄЗНАВЧИЙ НАУКОВИЙ ДИСКУРС

- Візитів Юлія*
ПЛАСТОВИЙ МАРТИРОЛОГ РОДИНИ ТИЖУКІВ
(МІЖВОЄННІ РОКИ ХХ СТОЛІТТЯ) 122
- Сєєрова Ольга, Жук Олександр*
ДО ПРОБЛЕМИ ПРОСЛАВЛЕННЯ ІКОНИ БОЖОЇ МАТЕРІ «ЗНАМЕННЯ»
ЦЕРКВИ СВ.ВМЧ. ПАРАСКЕВИ П'ЯТНИЦІ СЕЛА ВІЛІЯ
ОСТРОЗЬКОГО РАЙОНУ РІВНЕНСЬКОЇ ОБЛАСТІ 130

РОЗДІЛ 4 ПРОБЛЕМИ ДЖЕРЕЛОЗНАВСТВА ТА ІСТОРІОГРАФІЇ

- Жилюк Сергій, Шаправський Сергій*
ДОСЛІДЖЕННЯ ПРАВОСЛАВНОЇ ЦЕРКОВНОЇ
ПРОБЛЕМАТИКИ ВОЛИНИ: МЕТОД І ПРАКТИКА 141
- Журавльова Світлана*
МІЖНАРОДНІ ТОРГОВЕЛЬНІ ТА ДИПЛОМАТИЧНІ ЗВ'ЯЗКИ УРСР У
1921–1923 РОКАХ В СУЧАСНІЙ ІСТОРІОГРАФІЇ 147

Гуменюк Оксана
РАДЯНСЬКА ПОВСЯКДЕННІСТЬ З УКРАЇНСЬКОЮ ОЗНАКОЮ:
ІСТОРІОГРАФІЯ ПИТАННЯ 155

Санжаревський Олег, Зновяк Владислава
ВИСВІТЛЕННЯ ТЕМИ РОСІЙСЬКОЇ АГРЕСІЇ В УКРАЇНІ НА ПОРТАЛАХ
ЦЕНТРАЛЬНИХ ОРГАНІВ ВЛАДИ В 2018–2020 РОКАХ:
КОНТЕНТ-АНАЛІЗ НА ПРИКЛАДІ ДОНБАСУ 161

РОЗДІЛ 5

РЕЦЕНЗІЇ, АНОТАЦІЇ, ОГЛЯДИ

Амінов Бахтієр, Карпукіна Тетяна
СПЕЦИФІКА ЗАСТОСУВАННЯ ІНТЕРАКТИВНИХ ТЕХНОЛОГІЙ І
МЕТОДІВ У ВИКЛАДАННІ ІСТОРИЧНИХ ДИСЦИПЛІН 169

Бондар Ірина
ВИВЧЕННЯ АКТУАЛЬНИХ ПИТАНЬ ВСЕСВІТНЬОЇ ІСТОРІЇ
ЗА ДОПОМОГОЮ КРЕАТИВНИХ ЗАВДАНЬ 175

ISSN 2519-1942



НАУКОВЕ ВИДАННЯ

Актуальні проблеми вітчизняної та всесвітньої історії

Випуск 31

Книга 2

Відповідальність за достовірність і точність наведених фактів, цитат, статистичних даних, власних імен та інших відомостей несуть автори опублікованих матеріалів та їх наукові керівники. Думки авторів статей з позицією редколегії можуть не співпадати.

Відповідальний за підготовку збірника до видання – **Валерій Шеретюк**

Комп'ютерна верстка – **Лариса Федорук**

Обкладинка – **Григорій Волохов**

Підписано до друку 1.12.2019 р. Папір офсетний.

Гарнітура «Times New Roman».

Наклад 300. Ум. друк. арк. 14,3.

Віддруковано засобами різнографічного друку

ПП Самборський І.О.

вул. Княгині Ольги, 8, м. Рівне, 33014

ISSN 2519-1942

Актуальні проблеми вітчизняної та всесвітньої історії: Рівненський державний гуманітарний університет. Збірник наукових праць. Випуск 31. Книга 2. Рівне: РДГУ, 2019. 187 с.

УДК 94(477) + 94 (100)

А 43

ББК 63.3 (4Укр)

© Рівненський державний гуманітарний університет, 2019